

FOTO PROFIMEDIA.CZ

Revoluce začala.

Drogy 2.0 přicházejí

Internet radikálně proměňuje světový obchod s omamnými látkami

□ PETR TŘEŠŇÁK

Na hnojivo pro bonsaje se JWH-018 prodával víc než slušně. Internetových obchodů, kde byl před dvěma lety k mání, rychle přibývalo a s nimi i zákazníků. Nezdálo se, že by je nějak zvlášť odrazilo ironický reklamní slogan slibující po aplikaci hnojiva „vyšší a větší bonsaje“. Stejně tak nikomu nevadilo, když JWH-

018 z prodeje náhle zmizel. Přes noc ho zastoupily nové a neméně žádané preparáty. AM-2201, CP-47,497, SDB-001...

Pokud prožíváte jisté zmatení, má to svou logiku. Svět nových syntetických drog, které se bez porušování zákona prodávají na internetu i v kamenných obchodech a podle čerstvé zprávy Evrop-

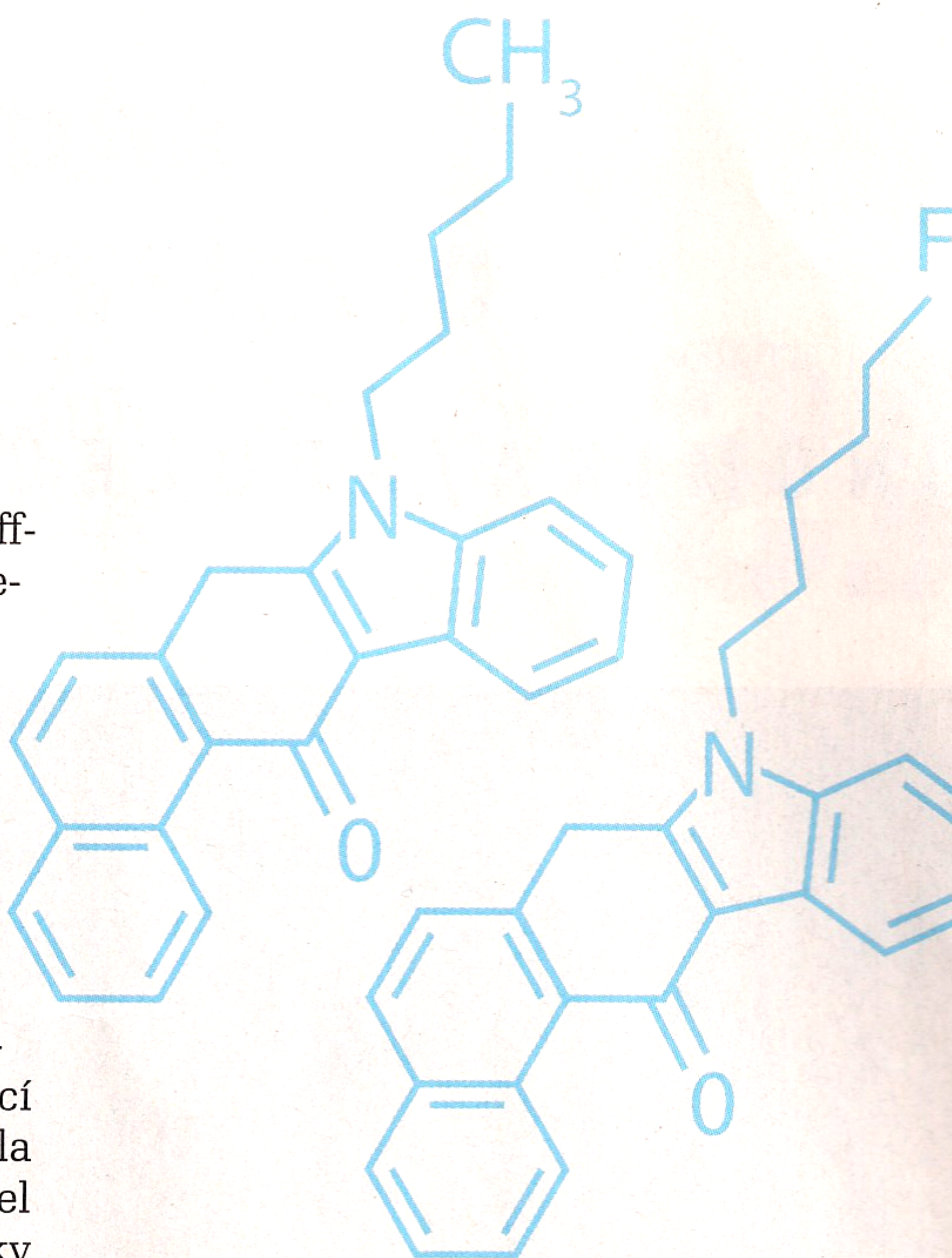
ské unie přibývají závratnou rychlostí, je značně nepřehledný. A také velmi nebezpečný. Digitalizace a globální obchod vytvořily situaci, v níž stávající represivní politika vůči omamným látkám přestává fungovat. Velká drogová revoluce začala. A zatím vůbec není jasné, kdo bude její vítěz. →

→ Hluk od sousedů

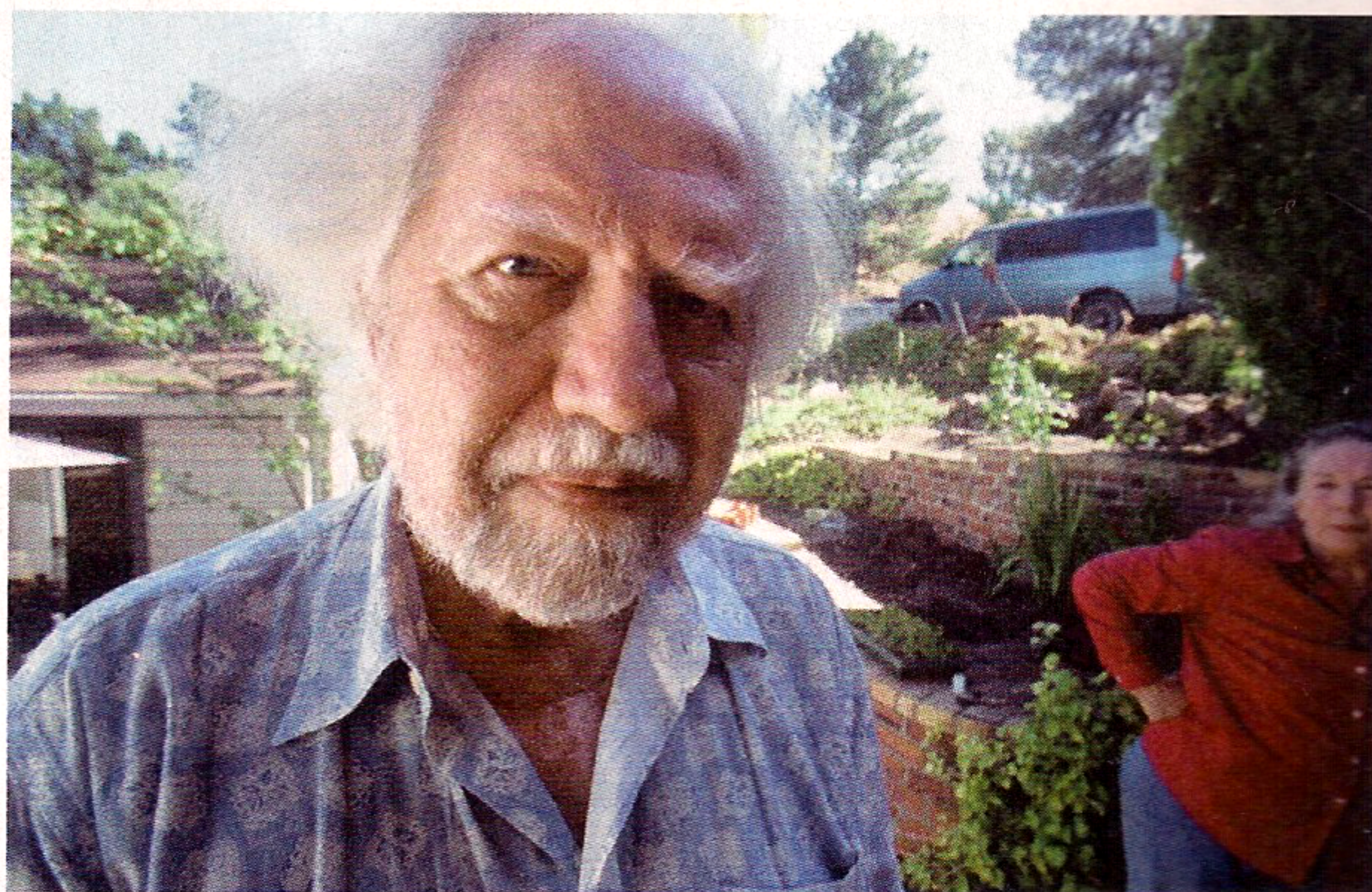
Když se americký profesor John Huffman dozvěděl, že se látka JWH-018, kterou kdysi stvořil v laboratoři v rámci svého výzkumu kanabinoidů (tedy chemických látek, do jejichž rodiny patří i THC obsažené v marihuane), prodává na internetu maskovaná za hnojivo, myslel si nejprve, že si z něj někdo dělá legraci. „Tahle syntetika je mnohem nebezpečnější než marihuana,“ řekl novináři Miku Powerovi, jehož kniha *Drugs 2.0* mapující současnou proměnu drogové scény vyšla v květnu v Británii. „Nikdy nikdo neumřel na předávkování marihuanou. Tyhle látky ale reagují v těle jinak. Některé například dramaticky zvyšují krevní tlak.“

Obavy profesora Huffmana se brzy začaly naplňovat. Většina západních zemí sice po nějaké době prokoukla, že údajně hnojivo pro bonsaje slouží zákazníkům ke kouření jako náhražka zakázaného konopí, a přidala JWH-018 na seznam ilegálních narkotik. Jenže na internetu se okamžitě objevily jiné, ještě silnější kanabinoidy, které zákon nezakazuje. Loni v květnu se v americkém státě Alabama jednou z takových látek, do níž se při výrobě dostaly pesticidy, otrávilto třicet mladých lidí. Nikdo nezemřel, nicméně část obětí čeká celoživotní dialýza. Ve stejnou dobu v Brně zase málem zemřel muž, který si náhražku marihuany legálně koupil v českém e-shopu. „Byl to zkušený hulič, který chtěl vyzkoušet něco nového,“ vysvětluje Jiří Valnoha ze sdružení Podané ruce, jež na Moravě pomáhá uživatelům drog. „Sousedí našťastí slyšeli z vedlejšího bytu podivné kvílení. Našli ho v křečích a s pěnou u pusy a odvezli na ARO.“

Nových syntetických drog, ať už jsou to náhražky marihuany, halucinogeny nebo stimulanty, dnes podle zmíněné zprávy evropského monitorovacího centra existují na trhu téměř tři stovky. Přibývají rychlostí jedna týdně. Většina se začala vyrábět během posledních čtyř let a je stále legální, volně dostupná pro kohokoli bez ohledu na věk. Některé z nich mají už na svědomí lidské životy, například dosud legální stimulant 5-IT zabil loni ve Švédsku čtrnáct mladých lidí. Jiné naopak nemusí představovat pro uživatele větší riziko. „Hlavní nebezpečí je v tom, že o nich nic nevíme,“ říká adiktoložka Vendula Běláčková, která se fe-

Jeden zakázaný kanabinoid JWH-018 se mění v široce dostupný AM-2201.

Objevit bohatství. (Alexander Shulgin)

noménem nových syntetických drog, vyladěných tak, aby neporušovaly stávající zákony, zabývá. „Je to zcela nová a nepřehledná situace.“

Vlády se samozřejmě snaží nové drogy rychle postavit mimo zákon, tak jako Česko, jež před dvěma lety novelou paragrafů o omamných látkách poslalo do ilegality třiatřicet substancí. Ale efekt je pokaždé jen dočasný: zakázané preparáty v obchodech ihned nahradí nové, neznámé – a dosud legální.

Podíl těchto drog na trhu je zatím relativně malý, na rozdíl od spotřeby kokainu, heroinu či marihuany však v Evropě prudce roste. Řada expertů se domnívá, že princip legálních derivátů zásadně změní pravidla drogového byznysu a represe, která platila dosud. Přináší nová rizika i etické otázky. Podobně dramatická změna, jakou internet způ-

sobil v populární hudbě, teď nastává ve světě omamného rauše. Jenže tentokrát jde o víc než o výděleky gramofirem – jde o život.

Vzkaz britské vlády

Abychom lépe pochopili, co se dnes děje, musíme se vypravit o půl století zpět. Příběh začíná v květinových šedesátých letech a jeho ústřední postavou bude Alexander Shulgin, potomek ruských emigrantů, který ve Spojených státech vystudoval chemii. Jako mladý absolvent nastoupil do koncernu Dow Chemical a brzy se mu podařilo vymyslet vysoce účinný postřik proti hmyzu, jenž firmě vydělal miliony dolarů.

Z vděčnosti pak Shulgin dostal od svých šéfů volnou ruku pro další bádání. Využil ji po svém: během následujících let vymyslel a syntetizoval stovky různých psychoaktivních látek, které s přáteli také osobně vyzkoušel. „Jsem přesvědčený, že uvnitř každého z nás je uloženo obrovské bohatství informací, něco jako knihovna s nekonečným množstvím svazků,“ vysvětloval účel své kontroverzní práce. „A psychedelické drogy umožňují tento vnitřní svět poznávat.“

Volnomyšlenkář s vizí šíleného vědce z katastrofických filmů dostal nakonec od nadnárodního koncernu výpověď, ale drogy vynalézal dál a zkraje osmdesátých let své „dílo“ – tedy kompletní receptury a návody na přípravu – vydal knižně. V alternativních kruzích se považuje za guru, kromě látky MDMA, tedy extáze, kterou znovu syntetizoval podle starého receptu, však žádná z jeho novinek nepřekročila okruh podobně nalaďených experimentátorů.

Dokud nepřišla digitální éra. Ještě v devadesátých letech se Shulginovy „designové drogy“, jak se jim začalo říkat, jen zřídka objevovaly na technoparty, většinou tanečnicků ale tehdy bohatě stačila velmi populární – a ve své době i kvalitní – extáze. Kopie Shulginových knih ovšem už tou dobou kolovaly po internetu a řada undergroundových chemiků zkoušela pokračovat v jeho práci. Pátého

Do neznáma. (Mladík po požití nové drogy Angel Dust, Filadelfie)

dubna 2003 se na jednom obskurním drogovém blogu objevil příspěvek od autora s přezdívkou Kinetic, jehož význam úřady docenily až později: „Rád bych teď vzkázal britské vládě a jejím debilním drogovým zákonům: Polibte si prdel. Jsem sjetej jak motyka a vy s tím nemůžete vůbec nic dělat.“

Jeden ze Shulginových nástupců tehdy jadrným slovníkem oznamoval, že právě syntetizoval látku jménem mefedron, z hlediska zákona zcela legální, ovšem účinkem někde na pomezí extáze a amfetaminu. Ještě šest let zůstala stranou širšího zájmu a o její budoucí popularitě rozhodla až zdánlivě nesouvisející událost, která se stala v Kambodži v roce 2008. Policie tehdy při velké razii zabavila třiatřicet tun safrolového oleje, základní suroviny pro výrobu extáze, jež

měla namířeno do nizozemských podzemních laboratoří a měla sytit evropský trh mnoho měsíců. Návštěvníci klubů, zvyklí na svůj páteční „trip“, se brzy ocitli na suchu a hledali náhradu. A drogoví obchodníci pro ně objevili zcela nový svět – legální mefedron. „Nastal čas syntetických drog,“ popisuje bod zlomu novinář Mike Power. „Ale tentokrát už v něm neúčinkovali nadšenci ani psychedelictí sběratelé zážitků. Teď už šlo jen o peníze.“

Made in China

Látka, která nahradila extázi, se od roku 2009 běžně prodávala na internetu i v kamenných obchodech evropských měst. Když člověk zadal slovo mefedron do Googlu, v Londýně na něj mezi prvními odkazy vyskočily nabídky obchodníků

→ připravených dopravit drogu na svých mopedech až do jeho domu.

Nepřehlédnutelné vedlejší účinky jako nepříjemný „dojezd“, krvácení dásní nebo zápach potu uživatele neodrazovaly – kouzlo legality, tedy možnost vynechat pokoutné dealery a koupit si svůj zážitek cestou z práce v obchodě, znamenalo víc. Úřady evropských zemí ještě ani nestačily mefedron zakázat (stalo se tak ve většině Evropy včetně Česka v letech 2010–2011) a v laboratořích už čekaly na svou příležitost jeho deriváty metylon, butylon a pentylon. Mezi vládami a výrobci legálních drog začala hra na kočku a myš.

Většina nových syntetických substancí se nyní vyrábí na zakázku v Číně, v běžných chemických továrnách, které jinak prodávají třeba generické léky. Právníci těchto firem pečlivě sledují západní legislativu a mladí chemici ve vývojových odděleních disponují softwarem schopným operativně pozměňovat chemické vzorce omamných substancí, aby vyhověly zákonům. Shulginův receptář slouží jako základ, ale kreativité chemiků se meze

JDE O PODOBNÝ PŘEVRAŤ, JAKÝ INTERNET ZPŮSOBIL V POPULÁRNÍ HUDBĚ. TEĎ JDE ALE O ŽIVOT.

nekladou. Číňané mnohdy produkují vysoce potentní sloučeniny, takže jeden kilogram látky vystačí třeba na deset tisíc dávek, což je z hlediska distribuce nanejvýš praktické.

Logická otázka zní, zda státy a policie v boji s novým nepřítelem nemají i jinou možnost než výčtově rozšiřovat protidrogové zákony o nové substance. Některé země jako Česko se snaží seznam ilegálních drog přenést z úrovně zákona na vyhlášku, aby mohly rychleji reagovat na nabídku trhu, jinde zkoušejí zakazovat celé rodiny určitých chemikálií. Tohle řešení má ovšem velké nevýhody. Řada látek příbuzných narkotikům může mít slibný potenciál ve farmacii nebo chemickém průmyslu. „Jakmile se nějaká látka jednou ocitne na seznamu, je velmi těžké ji průmyslově využívat a ještě těžší ji dostat zpět,“ vysvětluje zádrhel různého řešení adiktoložka Vendula Běláčková.

Rychlý nástup syntetických látek, na něž legislativa nestíhá reagovat, tak navíc nastavuje zrcadlo celému systému války proti drogám, kterou svět od šedesátých let vede. Zdá se totiž, že každý represivní krok dnes vyústí v situaci ještě komplikovanější a potenciálně nebezpečnější.

Do neznáma

„V současnosti sledujeme asi pětadvacet českých e-shopů a víme o dvou kamenných obchodech,“ shrnuje českou nabídku „legal highs“ ve své kanceláři ředitel Národní protidrogové centrály Jakub Frydrych. „Problém je, že vlastně nevíme, co se v nich prodává. Produkty se jmenují třeba Cherry Colino, ale nikde na obalu nenajdete, jaká je to látka. A příště se může pod stejnou značkou prodávat něco úplně jiného.“

Frydrychův úřad o sobě dal vědět před dvěma lety, kdy se mu podařilo v Česku rozpráší síť kamenných obchodů (tzv. Amsterdam shopů) vedených polským podnikatelem. Protože Poláci si dávali pozor, aby prodávali výhradně legální sortiment, využili detektivové paragraf zakazující propagaci a šíření toxikomanie – prostě obchodníkům napíchl telefon a z odposlechů zjistili, že prodavači dobře vědí, že substance vydávané za „sběratelské předměty“ slouží k něčemu jinému. Majitel sítě dostal tři roky vězení.

Zavření obchodů, do nichž chodily na Ostravsku nakupovat po škole zvědavé

děti, jistě uklidnilo rodiče, ale má i svůj rub. České e-shopy po zatčení polských obchodníků ze strachu zrušily diskuse uživatelů a na obaly svých produktů, prodávaných obvykle jako sběratelské předměty nebo soli do koupele, už nedávají vůbec žádné informace. Dávkování, účinnou látku, efekt na psychiku, možné komplikace – nic z toho se teď zákazník nedozví, nákup je výletem do neznáma. „Tohle je velký problém,“ připouští třicátník z Prahy, který dvacet let experimentuje s drogami a vyzkoušel řadu nových syntetik (kvůli možným potížím v zaměstnání si nepřál uvést své jméno). „Některé mají třeba nástup až po pěti hodinách, takže člověk na party si myslí, že si vzal málo, přidá další tabletu a snadno se předákuje. Jiné zase působí dvacet hodin nebo se hodně špatně snášejí s alkoholem. Nic z toho ale předem nevíte.“

Nedostatek informací představuje zásadní riziko. Pro heroin, kokain či LSD existují desítky vědeckých studií a zkušenosti starších uživatelů, u legální drogy s obchodním jménem Funky, která je dnes módním hitem pražských narkomanů, protože je levnější než pervitin, neznáme zatím ani chemické složení.

Kromě ohrožení zdraví je navíc ve hře jeden etický problém – náskok čínských che-

miků nutí západní zákonodárce rozhodovat o legálnosti látek bez jasných důkazů o jejich nebezpečnosti. Z evropské monitorovací sítě se policisté dozvědí, kdo se čím kde předávkoval (pokud je zodpovědná látka vůbec jasná), ale šéf protidrogových detektivů Jakub Frydrych přiznává, že detailnější informace o nových substancích získávají především z uživatelských fór, kde si experimentátoři vyměňují zkušenosti. Dokonce i hranici, které množství je už větší než malé, a nesmí se tedy držet pro osobní potřebu, policisté spolu s adiktology stanovují podle dávkování popsaného v záznamech „tripů“ na internetu.

Bod pro liberály

Syntetická éra je teprve na začátku, nicméně drogovou mapu světa může zásadně změnit. Na trhu se například už objevila mnohem levnější napodobenina vůbec nejnebezpečnější drogy, jež se k evropským zákazníkům jinak dostává výhradně z Asie, složitě a za velké peníze – heroinu. Laboratoř na její výrobu nedávno objevili policisté na Slovensku. „Je až příliš silná, takže nezískala velkou popularitu, ale osobně považuji syntetické opioidy za velké riziko budoucnosti,“ myslí si výše zmíněný Jiří Valnoha ze sdružení Podané ruce.

Nový fenomén samozřejmě vyvolává debaty o dalším směřování protidrogové politiky. Designové drogy jsou dítětem represe a například Nizozemci, kteří mají tolerantní postoj k extázi, tvrdí, že náhradních derivátů se u nich užívá jen velmi málo. Zastánci liberálního přístupu si proto myslí, že situaci nevyřeší nekonečné rozšiřování seznamů narkotik, ale spíše přehodnocení celého systému, který se soustředí na minimalizaci škod, informovanost mladých lidí a smíří se s jasným faktem, že část obyvatel planety Země prostě hodlá užívat omamné látky. „Jestli chceme trvat na zastaralých modelech kontroly v digitálním světě, budeme to možná jednou považovat za osudovou chybu,“ prorokuje v závěru své knihy Mike Power.

Prozatím je jisté jen to, že budoucnost bude bohatá na zážitky – a pravděpodobně i tragédie. Praotec oboru nových substancí Alexander Shulgin nedávno vydal knižně svůj opus magnum, první díl (ze dvou) shrnující jeho celoživotní bádání. Obsahuje receptury na výrobu celkem třinácti set omamných sloučenin. V tichém údivu nad tím číslem člověka napadne, zda neměl náhodou pravdu anonymní uživatel, který na jednom drogovém fóru vzkázal úřadům: „Pokud chtějí tuhle válku vyhrát, budou muset zakázat vodík a kyslík.“ ■

 ČTĚTE TAKÉ TEXT NA STRANĚ 63–65